

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Salajõe maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta määrusega ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva maastikukaitseala kaitse-eesmärke, laiendatakse kaitseala olemasoleva hoiuala võrra ning kehtestatakse uus kaitsekord.

Kaitseala asub Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas Salajõe ja Vedra külas. Salajõe maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) territoorium on olnud kaitse all alates 1964. aastast, kui Haapsalu Rajooni TSN Täitevkomitee 22. aprilli 1964. a otsusega nr 17 „Looduslikult kaunite kohtade, parkide, põliste puude, ja teiste kaitset vääriivate looduslike objektide säilitamine” võeti kaitse alla maastiku üksikelement „Salajõgi”. Selle baasil moodustati 2001. aastal Salajõe maastikukaitseala, mille kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitas Vabariigi Valitsus 26. aprilli 2001. a määrusega nr 152 „Salajõe maastikukaitseala kaitse-eeskiri”.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva maastikukaitseala kaitse eesmärke ja kaitsekorda ning laiendatakse kaitseala. Kaitsealaga on liidetud piirnev osa Salajõe hoiualast. Muudatuse on tinginud vajadus tagada Läänemaa suurima ja „Eesti ürglooduse raamatus” esiletoodud Salajõe karstiala säilimine, Natura 2000 aladel kaitsealuste liikide ja elupaikade soodne seisund, loodus- ja linnudirektiivi nõuete täitmine ning põhjus, et Väinamere loodus- ja linnuala kaitse-eesmärgiks olevate elupaikade ning kaitsealuste liikide soodsat seisundit ei ole võimalik tagada senise kaitsekorraga. Salajõe kaitseala kuulub tervikuna Natura 2000 võrgustikku Väinamere linnu- ja loodusala koosseisus.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni looduskaitse juhtivspetsialist Marju Erit (tel 472 4722, e-post marju.erit@keskkonnaamet.ee) ja kaitse planeerimise spetsialist Elle Puurmann (tel 517 4811, e-post elle.puurmann@keskkonnaamet.ee), eksperdihinnangu on andnud Bert Holm Pärändkoosluste Kaitse Ühingust, eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Roland Müür (tel 627 2184, e-post roland.myyr@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna jurist Madina Talu (tel 627 2178, e-post madina.talu@keskkonnaamet.ee), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse eesmärk on kaitsta Läänemaa suurimat karstiala ning elupaigatüpe, mida EÜ

nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ja loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (edaspidi *loodusdirektiiv*) nimetab I lisas. Need on kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210; sulgudes siin ja edaspidi elupaigatüübi kood) ning aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510). Kaitstakse ka läbirändel kaitsealal peatuvaid rändlinde.

Vastavalt looduskaitseaduse (edaspidi ka *LKS*) §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eelduseks ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus. Salajõe maastikukaitseala kaitse all olemise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus, tüüpilisus, teaduslik ja esteetiline väärtus ning rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus.

Karstiala on tundlik reostuse suhtes ja teda mõjutavad ka väljaspool ala toimuvad tegevused. Peamised põhjavee reostust põhjustada ja karsti ohustada võivad tegevused on väetiste ja mürkkemikaalide kasutamine, ehitustegevus ja infrastruktuuride rajamine, metsaraie jmt.

Eestis on karst levinud peamiselt mandri põhjaosas ja läänesaartel, kus aluspõhja moodustavad ordoviitsiumi ja siluri karbonaatsed kivimid; Salajõe karstiala on „Eesti ürglooduse raamatus” esiletoodud ning Läänemaa suurim ja kõige esinduslikum karstiala, ordoviitsiumi lubjakivi Pirgu lademe avamusel asuv 20 ha suurune karstihailude ja -lehtrite ala. Kaitsealal on esindatud mitmed karstile omased nähtused (karstihaid, allikad). Ala teaduslik väärtus tuleneb geoloogiliste karstiga seotud nähtuste esinduslikkusest Pirgu lademe avamusalal, mis on sellisel kujul ainulaadne Eestis.

Esteetiline väärtus tuleneb maastikulistest väärtustest, mis on tihedalt seotud geoloogiliste väärtustega (jõeorg, tõusuallikad, karstijärvikud), aga ka ajaloolise põllumajandusliku maakasutuse tagajärjel tekkinud avatud maastiku ja kooslustega.

Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210) ning aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) on loodusdirektiivi II lisa kohaselt ohustatud ja haruldased kooslused. Ala asub lindude rändeteel ning kaitsealal esinevad hooldatud niidualad (10,8 ha) on ühtlasi peatuskohad läbirändavatele rändlinnuliikidele. Rahvusvahelisest kohustusest tulenevalt tuleb Eesti riigil kaitsta Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (edaspidi *linnudirektiiv*) I ja II lisas nimetatud ning I lisas nimetatud rändlinnuliike ning loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpe ja II lisas nimetatud liike.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Salajõe karstiala puhul on tegemist 1964. aastast kaitse all olnud alaga, mis vajab jätkuvalt kaitset loodusobjektina, et säilitada karstiala geoloogilised objektid ja maastikuilme ning elustiku ja maastiku mitmekesisus. Peamised põhjavee reostust põhjustada ja karsti ohustada võivad tegevused (väetiste ja mürkkemikaalide kasutamine, ehitustegevus ja infrastruktuuride rajamine, metsaraie jm) on Salajõe karstialal reguleeritud veeseadusega, kuid see pole piisav sealse maastiku kui terviku kaitseks. Karstivormide kaitseks on ka veekaitsealine aspekt.

Kaitsealaga on liidetud piirnev osa Salajõe hoiualast, kuna selle kaitsealaks on sarnane ning on otstarbekas kõrvuti paiknevad kaitstavad alad liita (vt ka selgitus seletuskirja peatükist 2.4). Seega ei ole tegemist uue kaitstava alaga, vaid alale optimaalse kaitsekorra ja looduses jälgitava piiri kehtestamisega.

Kaitseala eesmärgiks olevate niiduelupaigatüüpide inventuuri tegid 2008. aastal kaitse-eeskirja ekspertiisi koostamise käigus Pärandkoosluste Kaitse Ühingu eksperdid Bert Holm ja Meeli Mesipuu. Alal esinevad loodusdirektiivi elupaigatüübid kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210, 4,3 ha) ja aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510, 3,3 ha). Väärtustatud pärandkoosolustega niiduala hooldab maaomanik karjatamise ja niitmise teel. Kaitsekorra ja hoolduse jätkumine aitab kaasa esinduslikkuse paranemisele. Lisaks jääb kaitsealale 3,2 ha põllumajanduslikus kasutuses olevat püsirohumaad ning kaitsealale jääva hooldatud niiduala kogupindala on 10,8 ha. Nimetatud niidualad on ka peatuskohad läbirändavatele rändlindudele.

Kaitse eesmärkideks ei ole lisatud karstiga ja karstiveekogudega seotud elupaigatüübid, mis on „Salajõe maastikukaitseala kaitsekorralduskava 2013–2022” kohaselt kavas inventeerida 2014.–2015. aastal. Nende elupaigatüüpide kaitse tagab maastiku ja karstinähtuste kaitseks sätestatud kaitsekord.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Salajõe maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide (kuklased) kaitseks. Samas pole nende kaitse eesmärgiks seadmine vajalik: eesmärgiks seatavate väärtuste kaitseks kehtestatud kaitsekord tagab ka nende kaitse.

Lisaks eespool kirjas olevale on Salajõe maastikukaitseala kaitse all hoidmine põhjendatud ka asjaoluga, et tegemist on ülepiinalliselt Natura võrgustikku kuuluva alaga. Kaitseala jääb ter- vikuna Väinamere loodus- ja linnualale.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Alates 2001. aastast on ala kaitse all maastikukaitsealana. LKS § 28 kohaselt on maastikukaitseala kaitseala maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks, tutvustamiseks ja kasutamise reguleerimiseks. Kuna Salajõe kaitsealal on peamiseks kaitse eesmärgiks maastiku ja maastikuelementide ning geoloogilise omapära (karst) kaitse, siis rakendatakse kaitseala tüübina jätkuvalt maastikukaitseala. Maastiku kaitsega kaitstakse ka elupaiku, sh poollooduslikke kooslusi, ja elustikku.

Geoloogiliste objektide (karsti) kaitseks ei sobi hoiuala režiim, sest hoiualad moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks, mitte aga eluta looduse objektide kaitseks. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme vajaliku piirangu rakendamist (nt ehitamine, väljaspool loodusdirektiivi elupaigatüüpe raietele tingimuste seadmine), mis on alal kaitse eesmärkide saavutamiseks vajalikud.

Kuna alal esinevad mitmed loodusväärtused (karst ja kooslused), siis püsielupaiga moodustamine ei ole põhjendatud, kuna see moodustatakse peamiselt kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitseks.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja võõndi piir

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (eritasandilised teed, kiviaiad, kõlvikupiirid, mõõdistatud maaüksused). Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava

1 : 10 000) ja maakatastri andmeid. Piiride korrigeerimine on vajalik, sest seni kehtinud kaitseala piiri kirjeldus on koostatud riigiettevõtte Eesti Maauringud 1992. aasta maakasutuskaardi (mõõtkava 1 : 10 000) ning talumaade osas Katastri Ameti 1940. aasta skeemkaartide ja maakatastri andmete alusel 2001. aasta jaanuari seisuga.

Kavandatava kaitseala kogupindala on 16,3 ha, sellest on eramaid 13,5 ha, munitsipaalmaad 0,2 ha ja reformimata riigimaad 2,6 ha. Võrreldes Vabariigi Valitsuse 26. aprilli 2001. a määrusega nr 152 kehtestatud Salajõe maastikukaitsealaga (5,3 ha) suureneb kaitseala pindala 11 ha võrra, mis jäi varasemalt Salajõe hoiualale.

Eelnõu kohaselt on kaitsealaga liidetud piirnev lahustükk Salajõe hoiualast (11,5 ha), kuna selle kaitseala piir on sarnane ning on otstarbekas kõrvuti paiknevad kaitstavad alad liita. Liidetaval alal paiknevad niidukooslused, sh loodusdirektiivi I lisa elupaigatüübid. Eelnõu kohaselt on kaitsealaga liidetud Lääne-Nigula vallas Salajõe külas valdavas osas maaüksus katastritunnusega 55201:001:0039, 55201:001:0038 ning osaliselt Õnne (55201:001:4300; sulgudes siin ja edaspidi katastritunnus) ja Vanamangu I (55201:001:3402) maaüksus.

Kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamus näeb ette hoiualal oleva Õnne maaüksusel (55201:001:4300) paikneva põlluosa väljajätmist kaitsealast. Eelnõukohase määrusega selles osas piiri siiski ei muudeta, sest ala on peatuskoht rändel olevatele lindudele.

Kaitstava ala pindala jääb sisuliselt samaks, vaid tehnilisest korrigeerimisest tingitud marginaalsed muudatused vähendavad senist pindala. Piiride korrigeerimisega seoses kaitse alla võetavast alast (0,44 ha, varem väljapool hoiuala ja kaitseala olnud piirnev ala) on 0,28 ha eramaa ja 0,16 ha reformimata maa. Piiride korrigeerimisel arvatakse varem kaitse all olnud alast kaitse alt välja 1,04 ha (varasem maastikukaitseala) õueala ja intensiivselt kasutatavat põllumaad.

Kogu kaitseala on liigitatud piiranguvööndiks, mille kaitse eesmärk on elustiku ja maastike mitmekesisuse ning geoloogiliste objektide (karstiaala) säilitamine. Piiranguvöönd on kaitseala majandatav osa. Ka praegu kehtiva kaitse-eeskirja järgi kuulub kogu kaitseala piiranguvööndisse.

Kaitseala välispiiri, mis on ühtlasi ka piiranguvööndi piir, määramisel lähtuti sellest, et kaitstavad väärtused – eelkõige karst ja avatud niiduelupaigad – oleksid tervenisti hõlmatud ja neil oleks ümber piisav puhverala ning et piir oleks üheselt arusaadav ja looduses tuvastatav. Piir kulgeb mööda Eesti põhikaardile märgitud teid, kiviaedu ja kõlvikupiire. Kohtades, kus maastikulised alused puudusid, on kasutatud piiritlemisel maakatastri andmeid.

Lääne-Nigula vallas Vedra külas on Jõe (55201:001:3640, elamumaa) maaüksusel kaitsealast välja arvatud õueala, Aua (55201:001:0421) ja Veski-Hindreku (55201:001:3390) maaüksusel on välja arvatud intensiivselt kasutatav põllumaa. Veski-Hindreku maaüksusel on piiri korrigeeritud ja kaitsealasse arvatud (0,02 ha) jõeoru puistuala tervikuna, Koolipõllu (55201:001:0650) maaüksusel on kaitseala laiendatud (0,18 ha) nii, et karstiorg tervikuna oleks kaitse all, intensiivselt kasutatav põlluala on tervikuna kaitsealast välja arvatud. Lääne-Nigula vallas Salajõe külas on Vanamangu I (55201:001:3402) maaüksusel kaitstavat ala laiendatud (0,07 ha) nii, et Salajõe väljumiskoht Tiberna auk oleks tervikuna kaitseala piires. Piir kulgeb nii, et moodustub 6 m laiune kaitsevöönd põhikaardile märgitud Salajõe telgjoonest.

Piiride korrigeerimisel jäävad kaitseväärtused kaitseala piiresse ja väljaarvatavale alale kaitseväärtusi ei jää. Kasutatavad piirid ümbritsevad kõige lähemalt eespool kirjeldatud väärtusi, hõlmates kõige esinduslikuma osa karstialast ja Natura 2000 niiduelupaigatüüpidest.

2.5. Kaitsekord

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi (eksperdid Bert Holm ja Meeli Mesipuu Pärandkoosluste Kaitse Ühingu; „Eesti ürglooduse raamat” koost. E. Pirrus) ning kaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamust (Bert Holm, 2008).

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagavad kaitsealal esinevate geoloogiliste väärtuste ja niiduelupaikade soodsa seisundi ning oleksid proportsionaalsed. Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tervikuna määratud piiranguvööndiks. Võrreldes Vabariigi Valitsuse 26. aprilli 2001. a määrusega nr 152 kehtestatud Salajõe maastikukaitseala tsoneering ei muutu. Hoiuala lahustüki arvamine kaitseala koosseisu ei too kaasa lisapiiranguid, kuid võimaldab kaitse-eeskirjaga piiranguid täpsustada.

Kaitse-eeskirjaga ei sätestata erandeid looduskaitseaduse regulatsioonist roo ja adru varumisele, sest see ei ole vajalik, kuna kaitsealal roogu ega adru ei ole.

Seniste kaitseala piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse käesoleva määrusega kehtetuks Vabariigi Valitsuse 26. aprilli 2001. a määrus nr 152 „Salajõe maastikukaitseala kaitse-eeskiri”.

2.5.1. Piiranguvööndi kaitsekord

Piiranguvööndi kaitsekord on vajalik kaitseala eesmärkide saavutamiseks ja loodusväärtuste säilimiseks. Piirangud on vajalikud, et kaitsta Läänemaa suurimat karstiala, selle elustiku ja maastiku mitmekesisust ning elupaigatüüpe. Nimetatud piirangute e piiranguvööndi režiimi abil tagatakse kaitseala maastikuilme ja karstiala säilimine. Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab karstiala ja kaitsealal esinevate looduslike elupaikade soodsa seisundi. Leebem kaitsereežiim seaks ohtu kaitseala kaitse eesmärkide saavutamise ja kaitseväärtuste säilimise.

2.5.1.1. Lubatud tegevused

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud viibida ning korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi, püüda kala ja pidada jahti kogu kaitsealal. Inimeste liikumist ja loodusandide kasutamist pole piiratud, kuna see ei kahjusta kaitseala kaitse eesmärkide saavutamist. Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal viibimine on lubatud, arvestades asjaõigusseaduses ja looduskaitseaduses sätestatud.

Kaitseala teedel on lubatud sõidukiga sõitmine, samuti on lubatud jalgratastega sõitmine radadel. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud vajalikel töödel, liinirajatiste hooldustöödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud töödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Väljaspool teid on sõidukitega sõitmine keelatud, kuna tegemist on niidu- ja karstialaga, mille pinnast sõidukitega sõitmine kahjustab.

Erandina on lubatud vajalikel töödel sõita ka väljaspool teid, mis võimaldab põllumajandustööde tegemist niidualadel, ning liinirajatiste hooldustöödel, kuna kaitseala idaosa läbib elektriliin. Kavandatavad liikumispiirangute leevendused on kooskõlas looduskaitseadusega ja nende tõttu ei seata ohtu looduskaitseala kaitse eesmärkide saavutamist.

Kaitseala veealal on lubatud sõita vaid mootoriga ujuvvahendiga. Ujuvvahendiga sõitmine on võimalik kevadise suurvee ajal. Mootoriga ujuvvahendiga sõitmine ei ole üldjuhul lubatud, arvestades suuremate veekogude puudumist ja kuna see võib kahjustada karstiobjekte. Mootoriga ujuvvahendiga on lubatud sõita järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel.

Telkimine, lõkke tegemine ja rahvaürituste korraldamine on kaitsealal lubatud ainult kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud kohas. Kaitseala on suhteliselt väike. Rahvaürituste korraldamine ning telkimine ja lõkke tegemine juhuslikus kohas võib hävitada nii elupaiku (poollooduslikke kooslusi, metsakooslusi) kui ka vähendada tallamise tõttu koosluste soodsat seisundit. Salajõe maastikukaitsealal asub karstiala tutvustav tähistatud ja puhkekohtadega varustatud matkarada, mis võimaldab suunata külastajaid nii, et kaitseala kaitseväärtused ei kahjustuks. Kaitsealasse ei ole arvatud õuemaide, kus lõkke tegemine ja telkimine võiksid olla lubatud ka maaomaniku nõusolekul.

2.5.1.3. Keelatud tegevused

Kaitsealal on keelatud ehitiste, ka ajutiste ehitiste, püstitamine, mis võivad kahjustada karstiala ja elupaiku, mille kaitseks kaitseala on moodustatud. Lubatud on üksnes tootmistarbete rajatiste püstitamine kaitseala valitseja nõusolekul kaitseala tarbeks. See võimaldab rajada loodushariduse edendamiseks ja külastuse reguleerimiseks vajalikke matkaradu, katusealuseid, pinke, teabetahvleid, välikäimlaid jms ning ka koosluste hooldamiseks vajalikke rajatisi. Kaitsealal on tähistatud matkarada, rajatud puhkekohad ning paigaldatud teabetahvlid. Ehitustegevuse regulatsioon jääb võrreldes kehtiva kaitse-eeskirjaga samaks.

Kaitsealal kasvab mets väikesel pinnal kitsa vööndina peamiselt jõe kaldanõlval. Et vältida pinnase erosiooni, on keelatud uuendusraie. Kaitseala elustiku ja maastiku mitmekesisust pole võimalik säilitada, kui loodusliku metsa asemele rajatakse energia- või puhtpuistuid. Seepärast on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine ning pinnase säästmiseks on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kui pinnas seda võimaldab, võib kaitseala valitseja lubada puidu kokku- ja väljavedu. Looduskaitseaduse kohaselt on piiranguvööndis keelatud tegevus, mis võib otseselt karstiala kahjustada. Maavara kaevandamine kahjustab karstiala otseselt, kuna kahjustab pinnast ja muudab karstistruktuure. Maaparandussüsteemide rajamine, veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine karstialal pole võimalik veerežiimi muutmata ja karstiala kahjustamata, seetõttu ei ole need tegevused lubatud. Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine on keelatud, sest karstialal kahjustab see otseselt kahjulikult põhjavett ja elustiku mitmekesisust, sh niidukoosluste liigikoosseisu.

2.5.1.4. Vajalikud tegevused

Kaitsealal on poollooduslike koosluste esinemisalal vajalik nende ilme ja liigikoosseisu

säilimise tagamiseks heina niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarinde harvendamine ja kujundamine. Ilma selle tegevuseta koosluste looduskaitseväärtus väheneb. Hooldust vajavate poollooduslike koosluste pindala on 7,4 ha. Vajalike tegevuste täpne maht on kavandatud Salajõe maastikukaitseala kaitsekorralduskavaga 2013–2022.

2.5.2. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja kõlvikute sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, anda projekteerimistingimusi, anda ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist, ning jahiulukeid lisasöötä. Need looduskaitseadusest tulenevad piirangud on vajalikud, et kaitsta Läänemaa suurimat karstiala, selle elustiku ja maastiku mitmekesisust ning elupaigatüüpe.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis looduskaitseaduse või kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

3. Menetluse kirjeldus

Kaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 20.09.–08.10.2010 Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni Haapsalu kontoris Kiltsi tee 10 ja tolelaegses Oru Vallavalitsuses Linnamäel. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 20.09.2010 üleriigilise levikuga ajalehes Postimees ja 18.09.2010 kohalikus ajalehes Lääne Elu. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 15.09.2010.

Looduskaitseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti kaitsealal paikneva kaheksa kinnisasja kaheksale eraomanikule ning Oru Vallavalitsusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta. Eelnõu kohta vastuväiteid ega ettepanekuid ei laekunud.

11.10.2010 toimus Oru vallamajas kaitse-eeskirja eelnõu avalik arutelu, kus osales seitse isikut. Arutelu käigus eelnõu kohta vastuväiteid ega ettepanekuid ei esitatud.

Uuendatud kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 02.10.–15.10.2012 Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni Haapsalu kontoris. Lisaks sai sel ajal kaitse-eeskirja määruse eelnõu

dokumentidega tutvuda Oru Vallavalitsuses ja dokumendid olid allalaetavad Keskkonnaameti kodulehel www.keskkonnaamet.ee. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 02.10.2012 üleriigilise levikuga ajalehes Eesti Päevaleht ja kohalikus lehes Lääne Elu ning 01.10.2012 Ametlikes Teadaannetes. 22.10.2012 toimus Keskkonnaameti Haapsalu kontoris eelnõu avalik arutelu. Avaliku väljapaneku ajal ja avalikul arutelul ettepanekuid ja vastuväiteid kaitse-eeskirja eelnõu kohta ei esitatud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

Loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taime- ja loomastiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekirj” lisa 1 punkti 1 alapunktiga 66 on Natura võrgustiku linnualaks esitatud Väinamere linnuala ja lisa 1 punkti 2 alapunktiga 517 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Väinamere loodusala, mis hõlmab endas Salajõe maastikukaitseala. Seetõttu tuleb Salajõe maastikukaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi.

Väinamere loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. aasta otsusega 2008/24/EÜ, millega võetakse vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade teine ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri C(2008) 8046 all, ELT L 43, 13.02.2009, lk 245—392). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 3. detsembri 2014. aasta rakendusotsusega (EL) 2015/73, millega võetakse vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu kaheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2014) 9092 all), ELT L 18, 23.01.2015, lk 485—695).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult esinevate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Salajõe maastikukaitsealal on kaitse-eesmärgiks seal regulaarselt esinevate rändlinnuliikide kaitse.

Kõnesoleva kaitse-eeskirja alusel tuleb täpsustada Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekirj”

alade kaarte. Seoses kaitseala piiri muutmisega tuleb Väinamere loodus- ja linnuala piir viia vastavusse kaitseala piiriga. Väinamere loodusala piiride muutmisel väheneb loodusala osakaal Veski-Hindreku (52201:001:3390), Jõe (55201:001:3640), Aua (55201:001:0421) ja Vanamangu I (55201:001:3402) maaüksustel. Loodusala osakaal suureneb maaüksusel Koolipõllu (55201:001:0650).

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määruse rakendamine aitab tagada määruses nimetatud liikide ja elupaikade soodsa seisundi säilimist, mille läbi säilib looduskeskkonna mitmekesisus. Looduskeskkonna mitmekesisus tagab omakorda parema ja mitmekesisema elukeskkonna säilimise inimestele. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Salajõe maastikukaitseala (sh liidetav Salajõe hoiuala) on juba riikliku kaitse all, mistõttu puuduvad määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ja riigiasutuste ning kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Määruse jõustumisele peab järgnema erinevate maamaksumäärade kinnitamine, mis tuleneb määrusega kehtestatavatest majanduspiirangutest. Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt makstakse looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt maamaksu 50% maamaksumäärast. Seoses sellega, et määruse jõustumisel kaitstava ala pindala võrreldes varasemaga ei suurene, ei too määruse jõustumine kaasa valla eelarvesse maamaksust laekuva tulu vähenemist. Määruse jõustumine ei too kaasa organisatsioonilisi muudatusi.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Salajõe maastikukaitsealal on 13,5 ha eramaid. Kaitse-eeskirja menetlemise ajal ei laekunud ühtegi ettepanekut maa riigile omandamise kohta. Kaitsealale, sh eramaadele ei jää alasid, mille sihtotstarbelist kasutamist kaitsekord oluliselt piiraks. Seega, maa omandamise kulud riigieelarvest ei teki.

Kaitsealale jääb hooldamist vajavaid poollooduslikke kooslusi 7,4 ha Poolloodusliku koosluse hooldamiseks on võimalik taotleda toetust, mille suuruseks kehtiva määruse järgi on 185,97 eurot hektari kohta aastas (Põllumajandusministri 8. märtsi 2010. a määrus nr 19 „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord aastateks 2007–2013”). Kaitsealale jääb 3,1 ha püsirohumaad, mille hooldami-

seks on võimalik taotleda ühtset pindalatoetust.

6. Määruse jõustumine

Käesolev määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Käesoleva määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastati teiste ministriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Kultuuriministeerium ja Rahandusministeerium on eelnõu kooskõlastanud, Siseministeerium on eelnõu kooskõlastanud märkustega ning nendega arvestamine on esitatud käesoleva seletuskirja lisas. Ülejäänud ministriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Marko Pomerants
Keskkonnaminister

Salajõe looduskaitseala kaitse-eeskirja seletuskirja lisa nr 1
 Kooskõlastusringil esitatud ministriumite märkustega arvestamise tabel

Siseministeerium	Leiame, et Salajõe hoiuala osaline liitmine uue kaitsealaga ei ole seletuskirjas piisavalt põhjendatud.	Kaitstava loodusobjekti tüübi valikut on põhjendatud seletuskirja peatükis 2.3.
	Salajõe hoiuala ja loodava maastikukaitseala kaitse-eesmärgid kattuvad ainult ühe elupaigatüübi (6210) osas. Samas on Salajõe hoiuala kaitse-eesmärkideks sätestatud elupaigatüüpide 6210, 6280 ja 7230 kaitse. Palume täpsustada, kas Salajõe hoiuala kaitse-eesmärke ei ole vaja moodustatava maastikukaitsealaga enam kaitsta või on jätkuvalt tegemist siiski kahe erineva kaitseréžiimiga ja kaitstavate loodusobjektidega?	Salajõe hoiuala koosneb 2 lahustükist, milledest üks arvatakse Salajõe maastikukaitseala koosseisu ning teine Silma looduskaitseala koosseisu. Salajõe maastikukaitsealasse arvatavale hoiuala osale jääb elupaigatüüp 6210, ning Silma looduskaitsealasse jäävale hoiuala lahustükile jäävad elupaigatüübid 6280 ja 7230.
	Kaitsealaga liidetakse osaliselt Õne kinnistu (katastritunnusega 55201:001:4300). Palume täpsustada, kas Õne kinnistu liidetakse kaitsekorraga valdavas osas või osaliselt. Kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamus näeb ette hoiualal oleva Õne kinnistu põllu väljajätmist kaitsealast. Eelnõu koostajad ei ole eksperdiarvamust selles osas arvestanud, sest ala on vajalik rändel olevate lindudele. Palume seletuskirjas täpsustada, millistele uuringutele või asjaoludele tuginedes leitakse, et eksperdiarvamus pole selles osas asjakohane.	Õne kinnistust (katastritunnusega 55201:001:4300, kogupindala 3,142 ha) jääb Salajõe hoiualale 1,272 ha, ning samas osas on see arvatud ka Salajõe maastikukaitseala Salajõe piiranguvööndisse. Keskkonnaameti ekspertide hinnangu kohaselt on ala vajalik rändlindudele, ning kuna Salajõe maastikukaitseala on osa Väinamere linnualast, siis jäeti ala kaitsealale.